

Auhlnnatöð, 1928.

Kind, Peeter

Auhinnatöö
392 552

Homo statisticus.

1. deto. 1928. a. tunnustata-
tud teise auhinna
vääriliseks.

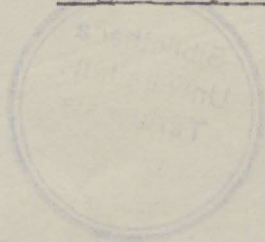
autor: stud. Peter Kind

aipe: Fraubergh
Tartu ülikooli Sekretär

Talude suuruse mõju

põllutulunduslikku tasuvusse Eestis ja selle

ligimad põhjused.

AC

2762.

S i s u k o r d:

Lhk.

Talude suuruse mõju põllutulunduslikku tasuvusse Eestis ja selle ligemad põhjused.	1
1. Käsitada oleva materjali ulatus ja selle jaotus .	1-3
2. Tasuvuse eeldus, kontrollimine ja kapitalide tasuvuse mõisted.	3-4
3. Aktivkapitali tasuvus - puhtsaak.	4-6
Tasuvuse peale mõjuvad tegurid.	6
4. Kapitalide koormatus talundites tulundusmaa kohta .	6-8
5. Tulundusmaa ja põllumaa kasutamine talundites . .	8-9
6. Kogusaak talundites	9-12
Veisepidamise kogusaak, kui tähtis talundite tasuvuse mõjutaja	12-14
7. Talundite tootmiskulud.	14-16
Puhtvaranduse tasuvus ja tuluolud	16
8. Puhtsaagi arvestamine raamatupidamise lõppkokkuvõtte tegemisel ja puhtvaranduse tasuvus talundites	16-17
9. Maatulunduslik tulu	17-19
10. Ettevõtja tööpalk	19-20
11. Rahvatulunduslik tulu	20-21
12. Kokkuvõte	21-23
13. Tarvitatud kirjandus.	24

2/392552

	I	II	III	IV	Kokku
	alla 20 ha	20-30 ha	30-40 ha	40-50 ha	
1926/27	24	58	100	28	210
1927/28	23	57	107	29	216
1928 a. põllumajandusliku klassi kirjutanud maaüksused	76.300	22.407	26.170	3.540	128.417

Talude suuruse mõju põllumajanduslikku
tasuvusse Eestis ja selle ligimad põhjused

1. Käsitada oleva materjali ulatus ja selle jaotus.

Praegusel rahamajanduse ajajärgul, mil meil Eestis teoksil maa-reform, huvitab paljuid talumajanduse tasuvuse küsimused ja eriti küsimus kuidas suhtub talundi suurus talukäitiste tasuvusele ja lõpuks need põhjused, millest oleneb tasuvus ühes ehk teises suurusrühmas. Nende küsimuste pealiskaudsekski käsitlemiseks peab olema käespärasest mitmeaastane vaatlusmaterjal meie talunditest, millest peegeldub meie talundite välimine korraldus ja nende sisemine organisatsioon, nende käsitada olevate tootmisvahendite ulatus ja ülevaade toodangu suurusest ja selle saavutamiseks tehtud kulutustest ning tootmistagajärjest - talundi tasuvusest. Laiemas ulatuses sarnast ülevaatlikku materjali meil Eestis praegu käsitada pole, on vaid 1925.a. ellu kutsunud Põllumajanduslik Raamatupidamistalitise poolt, taluraamatupidamiste põhjal kogutud arvumaterjal, missugused andmed 1925/26 arveaasta kohta avaldatud Statistilises aastaraamatus "Eesti põllumajandus V" ja 1926/27.a. andmed, mis osaliselt ilmunud eelkokkuvõttes ja Eesti Statist.kuukiri N.12 - 1927 avaldatud ja lõppkokkuvõtetena, mis osaliselt minule P.R.talitise poolt lahkelt kasutada antud. Põllumajanduslik Raamatupidamistalitise poolt kogutud materjal on põhjalik ning võimaldab üksikasjaliselt analüüsida talukäitist, selle sisemist, kui ka välismist korrastust, kuid kahjuks on see arvematerjal piiratud arvu talundite kohta: 1925/26 aastal 208 talundi ja 1926/27 a. 220 talundi kohta.

Materjali käsitlemise juures võtan tarvitusele Põllumajanduslik Raamatupidamistalitise poolt tarvitatud suurusrühmad, s.o. I alla 20 ha, II 20-30 ha, III 30-60 ha, IV üle 60 ha talundid.

Üldse talundisi ja P.R.Talitise vaatlustalundite arv.

	I alla 20 ha	II 20-30 ha	III 30-60 ha	IV üle 60 ha	Kokku
P.R.Talitisel vaatlustalundisi	24	58	100	26	208
1925/26					
" " " " 1926/27	28	57	107	28	220
1925 a. põllumajandusliku üleskirjutamise andmetel	73.328	23.497	26.170	3.566	126.561

Nagu eelmisest tabelistselgub, et raamatupidamistalundite arv on veel väike ja teeb 1925/26.a. 0,16% ja 1926/27.a. 0,17% talude üldarvust.

Üksikutes rühmades kõigub see protsent järgmiselt:

I rühmas	1925/26.a.	0,03%	1926/27.a.	0,04%
II "	"	0,25%	"	0,24%
III "	"	0,38%	"	0,41%
IV "	"	0,73%	"	0,79%

Tabel 2. Üksikute rühmade kasutada oleva maaala suurus ha.

	Raamatupidamisandmetel vaatlustalundites						1925 a. üleskirjut. üle riigi		
	1925/26			1926/27					
	talundi kohta	Kokku	%	talundi kohta	Kokku	%	talundi kohta	Kokku	%
I alla 20ha	17,12	410,76	4,37	17,66	494,37	5,30	10,86	796.382,0	25,95
II 20 - 30 "	27,09	1.571,08	16,73	27,71	1.579,43	16,94	27,67	650.145,2	21,19
III 30 - 60 "	44,74	4.474,41	47,64	44,78	4.791,46	51,39	45,92	1.201.934,1	39,16
IV üle 60 "	112,92	2.935,88	31,26	87,82	2.459,07	26,37	117,90	420.460,5	13,70
Kokku	45,15	9.392,13	100	42,38	9.324,33	100	24,25	3.068.921,8	100

Pindalaliselt on Raamatupidamistalitise vaatlustalunditel 1925/26.a. kasutada olnud 0,31%, 1926/27.a. - 0,30% üldise Eesti talundite kasutada olevast pindalast. Üksikutes suurusrühmades on see protsent:

I rühmas	1925/26.a.	0,05%	1926/27.a.	0,06%
II "	"	0,24%	"	0,24%
III "	"	0,37%	"	0,40%
IV "	"	0,70%	"	0,58%

Võrreldes vaatlustalundite keskmist suurust üle riigi vastava rühma talundi keskmise suurusega, selgub, et II ja III suurusrühmas on keskmised talundite suurused võrdsed, IV rühmas on üleriigi vastava rühma talu keskmine suurus 5 ha suurem, kui vaatlustalundites, kuna aga I rühmas vahe suur on.

Alla 20 ha talundite keskmine suurus üle riigi on 10,86 ha, kuna vastava rühma vaatlustalundi suurus keskmiselt 17,12 ha. Vaatlustalundite hulgas on mõni üksik alla 10 ha talund; kuna aga üle riigi alla 10 ha 41.303 talundit on, mis vastava rühma talundite üldarvust 56,3% välja teeb. Meie oludes on vähe alla 10 ha talundi, mis

puht talumajanduslises kasutamises annaks perekonnale tarvilist ülespidamist. Alla 10 ha talundites on ettevõtjal või tema perekonnaliigetel ikka mingisugune kõrvalamet ehk kõrvalteenistus ja talund on ainult abi sissetuleku-allikaks. Kui arvestada üle 10 ha - 20 ha talunditega kui iseseisva talumajapidamistega, mis ettevõtja perekonda ilma kõrvalametita või kõrvalteenistusega üleval võivad pidada, siis näeme, et Põllumajanduslik Raamatupidamistalitise alla 20 ha vaatlusaluste talundite keskmine suurus 17,12 ha vastab enamvähem üleriiklise 10-20 ha talundite keskmisele suurusle 17,15 ha'le.

2. Tasuvuse eeldus, kontrollimine ja kapitalide tasuvuse mõisted.

Eesti riigi ja rahvamajanduses etendab põllumajandus silmapaistvat osa ja selle tasuvusest ripub peasjalikult sisemaaline ettevõtte võimalus. Kõigi suurusrühme talundid moodustavad riiklises korralduses elava rakukeste kogu, igaüks neist omaette moodustab terviku oma erilise korrastusega, kõigis neis töötab ettevõtja kas füüsiliselt ehk vaimliselt püüdes luua eeldusi ja tingimisi võimalikult kõrgema ja kestva puhtsaagi saavutamiseks ehk jälle kestva ja tasuva töövõimaluse loomiseks oma ettevõttes - talumajapidamises. Peab oletama, et iga ettevõtja rakendab oma parema tahtmise ja mõistuse oma ettevõtte teenistusse, luues erikorrastusi, ettevõtja seisukohalt kõige kohasemaid ja oludele vastavamaid. Majapidamise organisatsiooni ja selle sisemise korrastuse ja tegevuse ülesmärkimiseks on Põllumajandusliku Raamatupidamistalitise poolt teostatud terves reas talundites taluraamatupidamine ja erilised plankettid /talukirjeldus ja küsimusleht/ mis aasta jooksul täidetakse ja ühes raamatutega saadetakse lõppkokkuvõtte tegemiseks P.R.Talitisse.

Raamatupidamise lõpptulemus peab näitama ühest küljest, kuidas ettevõttesse - talumajapidamisse mahutatud kapitalid on tasunud, teiselt poolt, millist tasu palgata tööjõud saanud, kui kapitalid normaalselt /Põllumajanduslik Raamatupidamistalitise andmetel/ 7% tasunud. Kapitalide tasuvuse väljendajaks Raamatupidamistalitise andmetes on puhtsaak, mis näitab mitu protsenti tegevusaasta jooksul talukäitises mahutatud kapitalid /aktiivkapital/ on kannud. Aga teatavasti pole igas käitises ettevõttesse mahutatud kapital omavarandus vaid osa sellest, võib olla on soetatud laenukapitalidega ehk jälle selle

käitamiseks on tehtud laenusid, mille pealt protsendid ettetingitud. Vaatamata, millist protsenti aktivkapital käitises kannud, tuleb väljastpoolt laenatud kapitalide pealt, näituseks 10-12% ja enam väljamaksta. Kapitalide madala tasuvuse juures neelab 100 mk. laenukapitali mitmesaja mk. aktivkapitali tasuvuse ja sellega jääb lõpuks ettevõtja omavaranduse - puhtvaranduse tasuvuseks vähe üle. Puhtvaranduse tasuvuse näitajaks raamatupidamistalitise andmetes on puhtvarandusrent.

3. Aktivkapitali tasuvus - puhtsaak.

Tabel 3. Aktivkapitalide tasuvus 1925/26 ja 1926/27 arveaastal.

	Talundi kohta mk.		Tulundusmaa ha'le mk.		Põllumaa ha'le mk.		Tasuvuse % kaalut. keskm.	
	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27
I alla 20 ha	21.466	9.694	1.452	607	2.556	1.162	2,50	1,12
II 20 - 30 "	30.588	6.540	1.225	265	2.678	558	2,83	0,62
III 30 - 60 "	54.960	23.608	1.333	566	3.358	1.474	3,55	1,55
IV üle 60 "	106.457	51.642	1.020	640	2.348	1.658	2,70	1,97
Keskmiselt	53.034	19.607	1.277	503	2.998	1.237	3,07	1,26

Raamatupidamistalitise poolt on tasuvuse andmed arvestatud 1 talundi kohta, tulundusmaa ha ja põllumaa ha kohta, siinjuures peab tähendama, et andmed kujutavad relatiivsete arvude aritmeetilist keskmist, s.t. näituseks on kõikide talundite andmed arvestatud 1 ha tulundusmaa kohta ja saadud arvud rühmadeviisi kokkuarvatud ja jagatud vastava rühma talundite arvule, sel viisil saadud arv näitab rühma keskmist 1 ha tulundusmaale. Sarnase keskmiste arvestusviisi juures on kaal antud majapidamiste üksustele ja need pääsevad rühmakeeskimate arvestuse juures enam mõjule, kui kaalutud keskmiste juures, kus absoluutarvud talundite kohta kokku arvatakse ja jagatakse üksteise peale. 1925/26.a. on aktivkapitalide tasuvus - puhtsaak alla 20 ha talundite rühmas suurim, nimelt 1.452 mk. 1 ha tulundusmaale, kuna protsendiliselt aktivkapitalist on see III 30-60 ha talundite rühmas suurim, s. o. 3,55%. Järgmisel arveaastal on see olukord veidi muutunud, suurim puhtsaak on IV üle 60 ha talundite rühmas, nimelt 640 mk. 1 ha tulundusmaale, ka protsendiliselt aktivkapitalist on puhtsaak IV rühmas 1926/27.a. suurim olnud, nimelt 1,97%. Viimasel arveaastal on tasuvus

üldse langenud ja selle peapõhjuseks on hindade langus, nimetatud arveaastal üheltpoolt ja võrdlemisi halb põllumajandusaasta teiselt poolt. Tasuvuse andmetest näib, et puhtsaak protsendiliselt aktivkapitalist talundite suurenedes suureneb, ehkki küll mitte järjekindlalt. 1925/26. on aktivkapitalide tasuvuse % kõige kõrgem III 30-60 ha talundite rühmas ja 1926/27 IV üle 60 ha talundite rühmas. Viimasel arveaastal erineb eriti madala aktivkapitalide tasuvusega II 20-30 ha talundite rühm. Ka 1 ha tulundus- ja põllumaale ning talundi kohta on nimetatud suurusrühmas tasuvus madalam. P.R. Talitise andmetel on selle rühma talundid väga ekstensiivse käitusviisiga. Neist põhjustest, miks tasuvus ühes ehk teises rühmas kõrgem ehk madalam, annab ülevaate järgmine tabel N.4, kus I rühma andmed on võetud 100 ja teised protsendiliselt sellest:

	1925/26					1926/27				
	aktiv-kapital	kogusaak	käitis-kulutus	puhtsaak	tasuvuse %	aktiv-kapital	kogusaak	käitis-kulutus	puhtsaak	tasuvuse %
I alla 20 ha	100	100	100	100	2,50	100	100	100	100	1,12
II 20 - 30 "	74	65	64	84	2,83	79	62	62	44	0,62
III 30 - 60 "	65	56	53	94	3,55	67	52	51	93	1,55
IV üle 60 "	65	47	47	70	2,70	60	45	43	105	1,97
Keskmiselt	71	62	60	90	3,07	74	60	59	83	1,26

Puhtsaagi protsendilise suuruse peale aktivkapitalist avaldab mõju aktivkapitali hulk 1 ha tulundusmaale talundis. Kui vaadata 1925/26.a. andmeid, siis selgub tabelist, et I rühma talundid on palju enam kapitaliga koormatud, kui teised rühmad, juba II rühm on 26% võrra I rühmast vähem kapitaliga koormatud, III ja IV rühm juba 35% vähem koormatud. Puhtsaak tulundusmaa ha'le väheneb talundite suurenedes, kuid mitte sel määral, kuidas kapitalide koormatus vähenes, sellest siis ka tingitud tasuvuse protsendi tõus talundite suurenedes, kuna viimase rühma juures kapitalide koormatus samaks jäänud, mis III rühmal, aga puhtsaak 14% võrra enam langenud III rühmas.

Tasuvuse peale mõjuvad tegurid.

4. Kapitalide koormatus talundites tulundusmaa kohta.

1. Kapitalide koormatus talundites 1925/26. ja 1926/27.a.

1 ha tulundusmaa kohta.

	1925/26					1926/27				
	I alla 20 ha	II 20-30 ha	III 30-60 ha	IV üle 60 ha	Keskmi- selt	I alla 20 ha	II 20-30 ha	III 30-60 ha	IV üle 60 ha	Kesk- miselt
Maakapital	10.051	9.569	9.076	8.750	9.285	9.813	9.168	8.111	7.826	8.566
Maap. "	635	546	592	803	611	291	358	519	714	473
Ehitus "	23.555	14.511	10.858	12.075	13.494	19.987	15.042	11.367	9.484	13.176
Viljapu "	1.028	679	812	535	765	717	784	693	640	713
Metspuu "	723	1.659	2.555	2.624	2.103	1.333	1.999	2.300	2.041	2.066
Välja "	869	646	654	675	679	944	714	564	582	653
Talundi "	36.861	27.610	24.547	25.462	26.937	33.085	28.065	23.554	21.287	25.647
Loom "	7.943	6.109	5.459	4.486	5.805	8.147	6.241	5.559	4.783	5.967
Masin-riistkap.	5.456	4.389	3.383	3.974	3.977	4.863	3.691	3.233	2.769	3.500
Tagavarad	6.453	4.256	3.446	2.989	3.962	6.411	3.839	3.416	2.867	3.837
Rahakapital	1.486	919	707	869	876	1.692	996	821	721	964
Rentniku "	21.338	15.673	12.995	12.318	14.620	21.113	14.767	13.029	11.140	14.268
Aktivkapital	58.199	43.283	37.542	37.780	41.557	54.198	42.832	36.583	32.427	39.915
Passiv "	14.360	7.476	4.857	6,669	6.910	14.117	7.010	4.616	4.190	6.392
Puhtv. "	43.839	35.807	32.685	31.111	34.647	40.081	35.822	31.967	28.237	33.523

Kapitalide koormatus 1 ha tulundusmaale väheneb talundite suure-
nedes ja see asjaolu mõjub suurel määral kapitalide tasuvuse peale. Suu-
remad majapidamised võimaldavad vähema ebatootvate /nii nimetatud toet-
vate/ kapitalide koormatuse juures neidsamu lõpptulemusi, mis vähemad
talundid.

Kui raamatupidamistalundites vaadata üksikute suurusrühmade jä-
rele ehituskapitali, masin-riistkapitali ja loomkapitalide koormatust,
siis selgub, et I suurusrühm on 49,8% võrra enam ehituskapitaliga ja
27,3% masin-riistkapitaliga 1 ha tulundusmaale koormatud kui IV
rühm, kuna samal ajal tootvama kapitali - loomkapitali koormatus IV
üle 60 ha rühma kasuks on, siin ei ole koormatuse vahe mitte nii suur,
kapit.
kui oli ehituse/ juures. IV rühmas on loomkapitali 43,6% vähem kui I
alla 20 ha rühmas. Protsendiliselt aktivkapitalist on väike talundite
rühmas ehituskapital kõige suurem, 1925/26 a. 40,47% ja 1926/27 a.
36,88%. Masin-riistkapital on osatähtsuse poolest aktivkapitalist kõi-
gis suurusrühmes enamvähem võrdsel kohal, masin-riistkapitali koossei-
su väärtuses ja protsendilises vahekorras kujutab tabel leheküljel 7.

Masin-riistkapital.

	Tulundusmaa ha'le 1925.a.									
	I alla 20 ha		II 20-30 ha		III 30-60 ha		IV üle 60 ha		Keskmiselt	
	mk.	%	mk.	%	mk.	%	mk.	%	mk.	%
Veo-, hobuse ja sõidu- riistad	1.545	28,32	1.055	24,04	866	25,60	649	16,33	970	24,39
Põllutööriistad ja ma- sinad	2.098	38,45	1.879	42,81	1.547	45,73	2.471	62,18	1.819	45,74
Käsi- ja käsitööriis- tad	513	9,40	363	8,27	253	7,48	146	3,67	301	7,57
Lauda-, talli- ja ai- dariistad	452	8,29	360	8,20	241	7,12	206	5,19	294	7,39
Aiatöö ja mesindus- riistad	192	3,52	107	2,44	81	2,39	39	0,98	96	2,42
Piima talituse riis- tad	250	4,58	186	4,24	126	3,73	135	3,40	158	3,97
Talu juhatamis in- ventar	184	3,37	189	4,31	97	2,87	76	1,91	130	3,27
Muu inventar	222	4,07	250	5,69	172	5,08	252	6,34	209	5,25
Masin-riistkapital	5.456	100	4.389	100	3.383	100	3.974	100	3.977	100

	Tulundusmaa ha'le 1926.a.									
	I alla 20 ha		II 20-30 ha		III 30-60 ha		IV üle 60 ha		Keskmiselt	
	mk.	%	mk.	%	mk.	%	mk.	%	mk.	%
Veo-, hobuse ja sõidu- riistad	1.341	27,58	922	24,98	778	24,06	677	24,45	874	24,97
Põllutööriistad ja ma- sinad	1.812	37,26	1.472	39,88	1.546	47,82	1.377	49,73	1.539	43,97
Käsi- ja käsitööriis- tad	504	10,36	336	9,10	235	7,27	138	4,98	283	8,09
Lauda-, talli- ja ai- dariistad	436	8,97	310	8,40	225	6,96	201	7,26	271	7,74
Aiatöö ja mesindus- riistad	155	3,19	85	2,30	72	2,23	63	2,27	85	2,43
Piima talituse riis- tad	202	4,15	206	5,58	142	4,39	111	4,01	163	4,66
Talu juhatamis in- ventar	150	3,08	152	4,12	90	2,78	42	1,52	107	3,06
Muu inventar	263	5,41	208	5,64	145	4,49	160	5,78	178	5,08
Masin-riistkapital	4.863	100	3.691	100	3.233	100	2.769	100	3.500	100

Masin-riistkapitalist suurema väärtuse teeb põllutööriistade ja masinate väärtus, mis 1925.a. üksikutes suurusrühmades - I 37%, II 40%, III 48%, IV 50% välja teeb. Väikemajapidamistes pole kallihinnalisi rehepeksu garnituure ja traktorisi, mis suurema rühmade m.r.kapitali kõrgeks ajavad; väiketalundites on need ühisuste kaudu muretsetud, need osamaksud pole masin-riistkapitali hulgas.

I ja II rühma talud on liig väikesed, et ülevalpidada kalleid põllutööriistu ja -masinaid, mis suuremates taludes eduga võib kasutada, näituseks sarnased masinad ja riistad, nagu, reaskülvi masin, sorteerimismasin, viljaniitja, kartulivõtmisemasin j.n.e., nendest on suuremates talundites kahekordne tulu, üheltpoolt võimaldavad vähema inimtööjõuga töötada, teiselt poolt saab nimetatud masinatega tööd ots- tarbekohasemalt ja kiiremalt läbiviidud. I ja II rühma talundid on enamikus oma perekonnaliigete tööjõuga külluses varustatud, nii et masinate tarvitamisele võtmisega ei ole selle tõttu vabanevat töö- jõudu võimalik mujale tulusamalt mahutada ja selle tõttu on nendes ta- lundites ajakohaste masinate ja riistade tarvitusest tingitud tulu väiksem, kui see kulu, mis nende masinate paranduse, amortisatsiooni, nende alla paigutatud kapitalide protsendi-nõudluse j.n.e. kulu maja- pidamise peale paneb.

5. Tulundusmaa ja põllumaa kasutamine talundites.

Kapitalide tasuvus talumajapidamistes on samuti, nagu igas teiseski ettevõttes rippuv sellest, kes neid varandusi-kapitale kasu- tab ja kuidas neid varandusi kasutatakse. Põllumehe ettevõtja oskus ja hool on enam kui pool tasuvust. Tulundamise aluseks talukäitises on tulundusmaa, selle kasutamisest oleneb suurem ehk vähem toodetud saaduste hulk ja omadus. Järgmine tabel annab ülevaate tulundusmaa suurusest ja selle kasutamisest üksikutes suurusrühmades:

	1925/26					1926/27				
	alla 20 ha	20-30 ha	30-60 ha	üle 60 ha	Kesk- miselt	alla 20 ha	20-30 ha	30-60 ha	üle 60 ha	Kesk- miselt
Põllumaa	8,39	11,42	16,36	45,34	17,69	8,34	11,73	16,01	31,16	15,85
Aiamaa	0,24	0,26	0,38	0,67	0,37	0,28	0,29	0,35	0,54	0,35
Heinamaa	3,49	7,39	12,84	27,30	12,05	4,41	6,54	12,60	21,85	11,17
Karjamaa	2,29	4,66	8,99	18,30	8,17	2,25	4,61	9,57	20,15	8,70
Metsamaa	0,36	1,24	2,66	12,76	3,25	0,69	1,51	3,18	6,99	2,91
Tulundusmaa	14,77	24,97	41,23	104,37	41,53	15,97	24,68	41,71	80,69	38,98

Talundite suurenedes suureneb põllumaa hulk talundi kohta, kuid protsentuaalselt tulundusmaast väheneb 52,2% pealt 38,6% peale. Põllu- maa heinamaa ja karjamaa vahetord paraneb talundite suurenedes I alla 20 ha rühmas tuleb 1 ha põllumaa kohta 0,53 ha, II 20-30 ha rühmas 0,56, III 30-60 ha rühmas 0,78 ha ja IV üle 60 ha talundite rühmas

0,70 ha metsaheinamaad.. Umbes samas vahekorras muutub ka talundite suurenedes põllu- ja karjamaa vahekord. Suur osa taimesaaduste lõppkogusaagist meie talundites langeb põllu ja põlluheina minemi arvele, tähendab, enamikus põllul toodetud saadused on pääsenud lõppkogusaaki, kuna teiste kultuuralade saadused on kohapeal talukäitises ühel ehk teisel kujul ümber töötatud. Põld on maaaladest kõige intensiivsemalt kasutatud ja see nõuab, võrreldes teiste aladega, kõige rohkem kulu, selle kasutamissüsteem loob loomapidamise, sellega kõige tähtsama talukäitise tootmisharu aluse. Alljärgnev tabel annab põllumaa kasutamisest ülevaate.

Põllumaa kasutamine 1925/26 ja 1926/27.a. %%

	1925/26					1926/27				
	alla 20 ha	20-30 ha	30-60 ha	üle 60 ha	Keskm.	alla 20 ha	20-30 ha	30-60 ha	üle 60 ha	Keskm.
Tera- ja kaunviljad	47,85	49,47	49,08	47,58	48,86	47,24	48,59	48,22	44,51	47,32
Põldheinad	19,70	20,94	22,72	24,58	22,10	24,70	25,57	24,73	25,80	25,17
Haljasloomasööt	1,60	2,35	1,63	1,87	1,86	3,48	1,96	2,19	3,15	2,46
Kartulid	10,00	7,00	7,10	4,36	7,06	8,27	6,48	5,87	4,49	5,80
Söödajuurikad	3,17	2,05	1,81	1,93	2,05	2,04	1,62	1,75	2,34	1,89
Lina	5,99	4,02	3,49	3,60	3,94	4,32	3,84	3,25	2,31	3,22
Kesa	10,56	11,96	13,38	12,94	12,60	8,51	10,49	11,74	11,11	11,11
Väljarenditud ja söötis põld	1,13	2,21	0,79	3,14	1,53	1,44	1,45	2,25	6,29	3,03
Kokku	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tera- ja kaunviljade all on enamvähem ühtlane protsent põllust, viimasel arveaastal on raamatupidamistalundite IV üle 60 ha rühmas teraviljade all veidi vähem olnud, kui teistes rühmades. Põldheinte all olev põlluala on suurenenud viimasel arveaastal, nii üksikutes suurusrühmades, kui ka keskmiselt. Mõlemil arveaastatel on talundite suurenedes põlluheina all olev põllu protsent suurenenud. Läbistikku üks neljandik kogu põllust on meie talundites põldheinte all ja veidi alla poole tera- ja kaunviljade all.

6. Kogusaak talundites.

Talundite kogusaak annab ülevaate sellest, kui kõrges väärtuses talukäitise saadusi väljapoole ning talukäitise varanduste väärtuse suurendamiseks läinud. Raamatupidamisandmetes käsitatav kogusaak näitab talukäitise saaduste realiseerimise lõpptulemust. Majapidamise organiseerimise: külvikorra, väetamise, maaharimise, saagikasutamise ja saaduste realiseerimise oskusest ripub ära suurel määral talundi

kogusaak ja käitiskulutus ja nende vahekorrast tasuvus. Ettevõtja seisukohalt pole igakord mitte nii tähtis valmistatud saaduste hulk, kui see hind, millega saadused realiseeritakse, viimane oleneb suurel määral sellest, kuidas saadused vääringakse.

Talundite kogusaak 1925/26 ja 1926/27.a.

1 ha tulundusmaale

	1925/26					1926/27				
	I alla 20 ha	II 20-30 ha	III 30-60 ha	IV üle 60 ha	Kesk- miselt	I alla 20 ha	II 20-30 ha	III 30-60 ha	IV üle 60 ha	Kesk- miselt
Kogusaak	20.541	13.430	11.444	9.637	12.822	18.863	11.658	9.815	8.525	11.280
Sellest:										
Pagav.suuren.	1.356	716	581	524	701	551	482	373	295	414
Väljakapit.s.	256	84	79	84	101	234	94	108	135	124
Kogusaagikontod	18.929	12.630	10.784	9.029	12.020	18.078	11.082	9.334	8.097	10.742
Kogusaagi- kontodest:										
Põllu- ja heinas. minem	4.384	3.042	2.385	1.905	2.739	4.118	2.370	2.033	1.696	2.343
Aiakogusaak	479	204	235	112	239	492	201	170	324	239
Metsa kogusaak	416	416	361	433	392	362	354	350	431	363
Veisepidamisest	6.294	4.168	3.894	3.712	4.225	5.827	3.779	3.147	3.098	3.646
Piim	5.373	3.291	2.974	3.006	3.344	4.917	3.090	2.589	2.488	3.002
Seapidamisest	2.612	1.862	1.740	1.070	1.791	2.357	1.735	1.538	950	1.618
Sulgl.pidamis.	392	244	160	87	201	309	243	167	75	193
Lambapidamisest	306	236	185	89	201	348	198	167	115	192
Hobusepidamis.	1.041	649	519	339	593	994	571	411	305	513

Talundites, vaadates üksikute rühmade järele, langeb kogusaak 1 ha tulundusmaale talundite suurenedes. See on tingitud osaliselt talundite käitusintensiivsusest, kuid siiski suuremal määral tulundusmaa koosseisust. I ja II rühmas on suur osa asundustalundeid, kus põllumaa % võrdlemisi suur ja kus heinamaa ja karjamaa üldiselt palju paremad kui ostutalundites, selletõttu ka toodang 1 ha kohta ja lõppkogusaak suuremad.

1926 a. andmetel on enamiku põldtaimede saagid I alla 20 ha talundite rühmas kõigekõrgemad.

Põllu- ja heinasaaduste minem ja tagavarade suurenemine näitavad enamvähem põldtaimede osa talundite lõppkogusaagis, see on olnud I rühmas kõige kõrgem ja langeb talundite suurenedes.

Heina- ja põllusaaduste minemi moodustab, müük kassa järele, andmised teistele tulu harudele /siin etendab peaosa toitlus ehk ühine kodumajandus/, tööpalkadena eelmiste aastate võlgade tasumiseks j.n.e. Väikene osa põldtaimede toodangust on läinud kogusaaki, heina ja põllu-

saaduste minemi ja tagavarade suurenemise näol, kuna enamik on koha-
peal talukäitises ümbertöötatud. Järgmine tabel annab ülevaate, kui
suur üksikute põldtaimede kaaluline toodang on olnud raamatupidamis-
talundites kahel üksteisele järgneval vaatlusaastatel.

Viljade keskmised saagid raamatupidamistalundites

1925/26 ja 1926/27 a. klg. 1 ha kohta.

	1925					1926				
	I alla 20 ha	II 20-30 ha	III 30-60 ha	IV üle 60 ha	Kesk- miselt	I alla 20 ha	II 20-30 ha	III 30-60 ha	IV üle 60 ha	Kesk- miselt
tukis	1.243	1.415	1.323	1.187	1.323	1.087	940	1.043	889	999
alvenisu	959	1.343	1.369	1.468	1.315	1.560	1.071	1.166	1.127	1.202
juvenisu						1.122	1.317	1.073	985	1.142
der	1.052	1.102	1.077	922	1.062	1.402	1.213	1.276	1.199	1.264
laer	783	951	919	727	885	1.250	1.007	1.012	899	1.017
egavili	1.027	1.119	1.118	844	1.078	1.224	1.231	1.235	1.054	1.209
artul	9.167	10.017	10.308	9.384	9.990	15.298	14.638	14.339	13.638	14.456
ernes						1.082	735	1.255	1.306	1.079
öldhein	4.376	4.221	4.046	2.813	3.978	3.149	2.987	3.024	2.722	2.985
aljas loomas.	3.208	2.556	3.405	2.068	2.991	3.054	1.928	2.791	4.319	2.994
öödajuurik.	20.953	25.560	23.799	25.944	24.336	35.146	27.229	24.413	22.043	26.140
lina kiudu	259	346	363	379	350	362	299	285	293	297

Põldtaimede saagid on kõigis ruurusrühmes enamvähem võrdsed, ai-
nult IV rühmas on veidi madalamad saagid ha'lt kui vähemates talundi-
tes.

Aia ja metsa kogusaagid on meie talundites väikesed ja need ei
saa tuntavalt mõjutada talundite tasuvust, ehkki teatav kokkuhoid saa-
vutatakse, kui talunditel oma mets jooksvate tarbete rahuldamiseks.
Selles suhtes on kaks viimast suurusrühma paremas seisukorras. Need on
enamikus niivõrd metsaga varustatud, et pole kütte, kui ka jooksvate
paranduste otstarbeks väljaspoolt tarvis metsa muretseda. I rühmas ta-
lunditel on 1926 a. keskmiselt 0,69 ha 21.714 mk. metspuukapitaliga,
II rühma talunditel 1,51 ha 49.810 mk. metspuukap., III rühmal 3,18
ha 98.185 mk. metspuukapitaliga ja IV rühmal 6,99 ha metsamaad 169.402mk.
metspuukapitaliga 1 talundi kohta. Tähtsama osana talundite lõppkogu-
saagis esineb veisepidamise kogusaak, see on kõige suurem I rühmas ja
väheneb järjekindlalt rühmade suurenedes 1 ha tulundusmaale.

I rühma, s.o. alla 20 ha talundid peavad 1 ha tulundusmaa koh-
ta palju rohkem loomi kui teised suurusrühmad.

Järgmine tabel annab arvulise ülevaate, palju peetakse üksikuis suurusrühmes, talundi kohta ja 100 ha tulundusmaa kohta, veiseid.

Veiste arv 1926/27.a.

	Talundi kohta					100 ha tulundusmaa kohta				
	I alla 20 ha	II 20-30 ha	III 30-60 ha	IV üle 60 ha	Kesk- miselt	I alla 20 ha	II 20-30 ha	III 30-60 ha	IV üle 60 ha	Kesk- miselt
Lehmi	4,1	4,54	6,5	10,9	6,75	25,74	18,41	15,53	13,55	17,33
Pulle ja mullikaid	0,9	1,54	2,5	4,46	2,3	5,44	6,26	6,03	5,53	5,95
Vasikaid	1,1	1,3	1,7	2,5	1,8	6,98	5,39	4,01	3,14	4,63
Veiseüksusi	4,9	5,86	8,60	14,84	8,7	30,78	23,75	20,63	18,40	22,44

Väiksetes talundites on 1 ha tulundusmaa kohta rohkem loomi, siin tuleb 1 lehma kohta näituseks 3,88 ha tulundusmaad, II rühmas 5,43 ha, III 6,43 ha ja IV rühmas 7,37 ha tulundusmaad. Selle seisukorra juures on loomulik, et väiketalundites peab veisepidamise, eriti piima kogusaak suurem olema kui teistes suurusrühmades. Kõigis suurusrühmades etendab veisepidamise kogusaagis piim peaosas, kui võtta piima hulk ühe lehma kohta suurusrühmade järele, siis selgub, et kolmes esimeses rühmas on piima hulk lehma kohta enamvähem võrdne - I 2.086 klg, II 2.005 klg, III 2.113 klg ja IV 1.881 klg. Viimase - IV - rühma piima saak lehma kohta on alla 200 klg langenud. Vaatlustalundites on veisepidamise olud väga mitmekesised ja andmete üksikasjalisel käsitusel selgub, et igas suurusrühmas tuleb väga intensiivse ja teiselt poolt jälle väga ekstensiivse veisepidamise oludega talundisi.

Veisepidamise kogusaak, kui tähtjas talundite tasuvuse mõjutaja.

Üldsummas näib, et veisepidamine ja selle kogusaak mõjuvad meie talundite tasuvuse peale kõige suuremal määral. On ju kogu meie eesti talundite majapidamised rajatud karjamajapidamisele ja selle otstarbekohane korraldamine mõjutab kõige tuntavamalt tasuvust. Kujuka näite selle üle saame, kui raamatupidamise talundid rühmitada veisepidamise kogusaagi suuruse järele.

Karjamajanduse 1928.a. juunikuu N.6 on toodud agr. T.Kindi poolt andmed talundite tasuvusest, kui need rühmitatud veisepidamise kogusaagi suuruse järele 4 rühma. Rühmadeks jaotamise piirideks on

seal võetud algul kõikide vaatlustalundite veisepidamise kogusaak 1 ha tulundusmaale 3.646 mk. Kõik talundid veisepidamise kogusaagiga üle ja alla 3.646 mk. on jaotatud nende aritmeetilise keskmise järele kahte rühma. Järgmine tabel annab ülevaate, kuidas veisepidamise kogusaak mõjutab tasuvust.

Veisepidamise kogusaak ja talundite tasuvus
1926/27.a.

Veisepidamise kogusaak talund.maa ha 'le mk.	Talundite arv	Talundi kohta tu- lundusmaad	Tulundusmaa ha kohta						Puhtsaak % aktiv- kapitalist	Lehmade arv talun- dis
			Aktiv- kapital Mk.	Kogusaak		Käitis- kulutus Mk.	Puht- saak Mk.			
				Kokku mk.	Sellest vei- sepidamise kogusaak					
					mk.			%		
I Üle 6.125	27	35,85	56.212	21.326	8.801	41,27	17.964	3.362	5,98	9,8
II 6.125-3.646	51	34,15	45.959	12.952	4.708	36,35	12.154	798	1,74	6,3
III 3.646-2.284	75	38,05	38.699	10.296	2.888	28,05	9.950	346	0,89	6,0
IV Alla 2.284	67	44,97	30.108	7.060	1.608	22,78	7.759	- 699	-2,32	5,0

Mida kõrgem kogusaak veisepidamisest, seda parem tasuvus. Agr.

T.Kindi poolt toodud andmed on koguvaatlus-talundite kohta, siin on talundite suurus väga laias piires varjeeruv. Kui rühmitada samal alustel kõigesuurem raamatupidamistalundite rühm, s.o. III 30-60 ha rühma andmed, nagu seda T.Kind kogu talundite kohta teinud, siis tuleb veisepidamise kogusaagi suuruse mõju talundite tasuvuse peale veel kujukamalt nähtavale.

Veisepidamise kogusaak III talundrühmas ja talundite
tasuvus 1926/27

II 30-60 ha rühm eisepidamise ogusaak mk. ha tulundus- maale	Talundite arv	Tulund. maad talundi kohta	Tulundusmaa ha kohta					Puhtsaak % aktivka- pitalist	Lehmade arv talundi koh- ta	Veisepidamise kogusaak ühe lehma kohtamk.
			Aktiv- kapitali Mk.	Kogusaak		Käitis- kulutus Mk.	Puht- saak Mk.			
				Kokku Mk.	Veisep. kogus. Mk.					
I Üle 4.929	14	43,18	46.903	16.419	6.740	12.536	3.883	8,28	10,1	28.815
I 4.929-3.147	28	40,51	42.929	11.227	4.023	10.385	842	1,96	7,1	22.954
I 3.147-1.996	35	41,45	33.205	8.800	2.552	8.417	383	1,15	6,0	17.630
V alla 1.996	30	42,43	29.785	6.598	1.347	7.625	-1.027	-3,45	4,4	12.989

Talundites, kus veisepidamise kogusaak ühe lehma kohta on 28.815 mk., on aktivkapitalide tasuvus kõige kõrgem, nimelt 8,28%, siinjuures

peab tähendama veel, et nimetatud rühmas avaldab tasuvuse peale mõju tulundusmaa koosseis, mis haritud maa pindala poolest märksa erineb teistest rühmadest. Teiseks on nimetatud rühmas võrdlemisi madal käitiskulutus. Tabelid veisepidamise kogusaagi mõju üle talundite tasuvuses on toodud kõrvalnäitena, sellest kuivõrd talundi sisemine korrustus, mis rippuv talujuhatajast, mõjub talundi tasuvuse peale.

Oludele vastava talu sisemise organiseerimisega võib majapidamisi juhataja likvideerida muud mõjud. Neis majapidamistes, kus käitise juhataja-ettevõtja innuga andub karjapidamisele ja hoolitseb selle eest, tasub karjapidamine rikkalikult selle vaeva.

Loomapidamise kogusaagis on teisel kohal osatähtsuse poolest seapidamine. 1926/27.aastal on seapidamise kogusaak keskmiselt 13,97% üldisest kogusaagist, I rühmas 12,71%, II - 13,86%, III - 15,21% ja IV rühmas 11,11%.

Teised loomapidamise harud etendavad vähemat osa talundite kogusaagis ja nende osatähtsus üksikute suurusrühmade kogusaagis väheneb talundite suurenedes.

7. Talundite tootmiskulud.

Kogusaagi saavutamiseks ehk selle kindlustamiseks peab ettevõtja tegema terve rida kulutusi, need kokkuvõetult moodustavad talundite tootmiskulud. Talundite tasuvus on rippuv sellest, millise kulutusega kogusaak saavutatud. Majapidamised, kus väikse tootmiskuludega saavutakse võimalikult suur kogusaak, on töötanud hästi ja nende kapitalide tasuvus on hea. Ja kui Raamatupidamistalitise andmeid vaadata, siis selgub, et tootmiskulud ühe ja sama suuruse kogusaagi saavutamiseks on laias piires varjeeruvad, sellega ka talundi tasuvus.

Talundite tootmiskulud 1925/26 ja 1926/27.a.

	Tulundusmaa ha'le		Tootmiskulude % kosseis									
			Amorti- satsioon		Juure- ostud		Töökulu		Kapitalide %-nõudlus		Muud	
			1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27
I alla 20ha	23.163	22.051	6,48	7,05	12,90	11,07	53,20	52,07	17,59	17,21	9,83	12,60
I 20-30ha	15.235	14.391	6,94	8,07	9,51	8,14	53,15	52,29	19,89	20,83	9,51	10,67
II 30-60 "	12.739	11.809	7,13	8,56	10,57	9,30	50,55	49,69	20,63	21,69	11,12	10,76
III üle 60"	11.264	10.155	7,76	8,10	13,80	10,29	42,05	47,52	23,50	22,35	12,89	11,74
keskmiselt	14.454	13.571	7,02	8,07	11,01	9,45	50,98	50,69	20,13	20,59	10,86	11,20

Tootmiskulud on I alla 20 ha rühmas kõige kõrgemad ja langevad talundite suurenedes tuntavalt.

1926/27 aastal on tootmiskulud talundite suurenedes kiiremalt langenud, kui eelmisel aastal, kui talundite tasuvus oli siiski väiksem eelmise aasta tasuvusest, siis oli see tingitud veel kiirema kogusaagi langusega.

51% tootmiskuludest langeb töökulu arvele, 8% amortisatsioonide, 9% juureostude, 20% kapitali protsendinõudluse ja ligi 12% muu kulude arvele I ja II rühmas on töökulud võrdlemisi kõrged, kuna kahes viimases rühmas langeb nende osatähtsus.

Töökulud 1925/26 ja 1926/27.a.

1 ha tulundusmaale mk.

	1925/26		1926/27	
	Teenijate tööpalk	Ettevõtja perekonna palganõudl.	Teenijate tööpalk	Ettevõtja perekonna palganõudl.
I alla 20 ha	2.703	9.620	2.794	8.689
II 20 - 30 ha	2.557	5.540	1.708	5.817
III 30 - 60 ha	2.591	3.849	2.108	3.760
IV üle 60 ha	2.908	1.828	2.684	2.142

Meie talundid on eestkätt ettevõtja perekonnaliigete tööjõu mahutuspaiaks, selletõttu teeb kõigis vaatlustalundites ettevõtja perekonna palganõudlus suure osa töökulutusest, ainult suurtalundite rühmas on teenijate töökulutuse ülekaalus ja teeb 60% kogu töökulutusest, kuna teistes suurusrühmades ettevõtja palganõudlus suurema osa välja teeb. Väiketalundites on töökulutuse läbistiku 24 korda kõrgem kui suurtalunditel, sellega on väiketalundid tööintensiivsemad, siis on ka loomulik, et neis saagid ja talukäitise lõpptulemus - kogusaak, suuremad on kui teistes rühmades.

Väiketalundite tulundusmaa oli suurema hulga kapitaliga koormatud, selletõttu ka võrdlemisi suure amortisatsiooniga.

Kapitalide amortisatsioon 1925/26 ja 1926/27.a.

1 ha tulundusmaale mk.

	Amortisatsioon		Amortisatsioonid 1 ha tulundusmaale vähenevad talundite suurenedes ja on üksikutes suurusrühmes enamvähem ühes
	1925/26	1926/27	
I alla 20 ha	1.501	1.555	
II 20 - 30 ha	1.057	1.162	
III 30 - 60 ha	908	1.011	
IV üle 60 ha	875	822	

kõrgusel vastavatest kapitalidest. Rühmade keskmiselt on 1926/27 .a. maaparanduskapitali amortisatsioon 4,86, ehituskapitali 2,78, viljapuu kapitali 1,54, masin-riistkapitali 8,57 ja loomkapitali 6,62 protsenti vastavast kapitalist.

Juureostud 1925/26 ja 1926/27.a. 1 ha tulundusmaale mk.

	<u>Juureostud</u>		Valdav enamus juureostudest
	<u>1925/26</u>	<u>1926/27</u>	
I alla 20 ha	2.990	2.441	langeb kunstväetise ja jõusööda
II 20 - 30 ha	1.448	1.171	
III 30 - 60 ha	1.348	1.098	arvele 1926/27.a. rühmade
IV üle 60 ha	1.555	1.045	keskmiselt 77%. I alla 20 ha

rühma talundites on kunstväetisi võrdlemisi rohkem juureostetud kui suuremates talundites, kuna jõusööda juureostuga just vastupidine nähtus esile tuleb. Suurem kulutus tootmiskulude hulgas on kapitalide protsendinõudlus, mis rühmade keskmiselt on 20% tootmiskulust.

Kapitalide protsendinõudlus 1925/26 ja 1926/27.a.

	<u>Kapitalide protsendi- nõudlus</u>	
	<u>1925/26</u>	<u>1926/27</u>
I alla 20 ha	4.074	3.794
II 20 - 30 ha	3.030	2.998
III 30 - 60 ha	2.628	2.561
IV üle 60 ha	2.647	2.270

Puhtvaranduse tasuvus ja tuluolud.

8. Puhtsaagi arvestamine raamatupidamise lõppkokkuvõtte tegemisel ja puhtvaranduse tasuvus talundites.

Puhtsaak, millest eelpool jutt oli, saadakse, kui kogusaagist ära võtame tootmiskulud ja juure arvame kapitalide protsendinõudluse, siis on loomulik, mida madalamad tootmiskulud ja mida kõrgem kogusaak, seda suurem puhtsaak, s.t. kapitalide pealt teenitud protsent. Nendes majapidamistes, kus ettevõtte koormatud võlgadega, ei järe kogu puhtsaak ettevõtja kasutusse, vaid see osa, mis võlaprotsentide näol väljamaks-takse, läheb võlausaldajate kätte.

Kui puhtsaak protsendiliselt aktivkapitalist madalam, kui võl-gade pealt maksetav protsent, siis on ettevõtja omavaranduse - puhtva-randuse tasuvus madalam aktivkapitali tasuvusest.

Järgmine tabel annab ülevaate puhtvaranduse tasuvusest raamatupidamistalundites.

Puhtvaranduse tasuvus 1925/26 ja 1926/27

arveaastal.

	Talundi kohta mk.		Tulundusmaa ha'le mk.		Põllumaa ha'le mk.		Puhtv. ta- suvuse %	
	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27
I alla 20 ha	16.223	193	1.099	12	1.934	23	2,51	0,03
II 20 - 30 ha	24.693	1.177	989	48	2.162	101	2,76	0,13
III 30 - 60 ha	47.434	16.315	1.151	391	2.899	1.019	3,52	1,23
IV üle 60 ha	73.086	34.187	700	424	1.611	1.098	2,25	1,44
Keskmiselt	40.698	12.616	980	324	2.301	796	2,83	1,01

Puhtvaranduse tasuvus on 1926/27 arveaastal eriti madal olnud rühmade keskmiselt - kõigis 1,01% I alla 20 ha talundite rühmas kuni 0,03%, siis talundite suurenedes suureneb ka puhtvaranduse tasuvus, kuni IV üle 60 ha talundite rühmas on 1,44%. Kahtlemata oleks puhtvaranduse tasuvus veelgi madalam olnud, kui kõigi võlgade pealt protsente oleks maksetud. Võlgade hulgas on ka aktivas hinnatud renditud varanduse osade väärtus, mille pealt maksetav rent ka märksa odavam, kui näituseks vastava summa panga laenu pealt maksetav protsent.

Puhtvaranduse tasuvus ehk puhtvaranduse rent moodustab kapitali tulu ja on suurtaalundites, kus suured kapitalid ettevõtja käsutuses ja kus ettevõtja oma ja perekonna töö väikest osa etendab, võrreldes kapitalidega, parimaks tulukuse näitajaks.

9. Maatulunduslik tulu.

Meie talundid on üldsummas võetult väiketalundid, vaatamata, et nende hulgas leidub talundisi, kus tulundusmaad üle 100 ja rohkem ha'd. Valdavas enamuses meie talundites töötab ettevõtja oma perekonnaga kaasa ja sarnaseid talundeid, mis puhtkapitalistliste ettevõtetenal palgalistega peetavad, on vähe. Selle tõttu ei saa meie talundites puhtsaagi ja puhtvaranduse rendi peale, kui ainukese tasuvuse mõõdupuu peale vaadata. Puhtsaagi saamine, sel teel raha teenimine, ei ole meie talundites lõpusiht, vaid kestva töö-võimaluse soetamine, parema ja mugavama äraelamise võimaluse loomine enda ja oma perekonna ülespidamise ja nende kultuuritöötuste rahuldamine rööbiti puhtsaagile on tähtsal kohal. Selle tõttu on tähtis selgitada, kuidas meie talundites tulu olud ja töötasuvus on. Ettevõtja seisukohalt on maatulunduslik tulu tähtsaks

tasuvuse mõõdupuuks. Tuluks nimetatakse see hulk väärtusi, mis ettevõtja oma perekonnaga võib äratarvitada teatava aja jooksul, ilma et tema varanduse väärtus selle tagajärjel väheneks. Talukäitisest saadud tulu on Raamatupidamistalitise andmetes maatulunduslikuks tuluks kutsutud ja näitab talukäitisest majandusliku tegevuse tagajärjel saavutatud ülejääki. Maatulunduslik tulu sisaldab nii omakapitalide tasuvust kui ka palgata tööjõu /perekonnaliigete/ töötasu.

Tegelikult on puhtvaranduse rent ja ettevõtja tööpalk maatulunduslikust tulust tuletatud. Kui eesõigustada kapitalide tasuvust, s.t. kui puhtvaranduse pealt arvestada teatav protsendimäär /Raamatupidamistalitise andmetes 7%/ ja see ära võtta maatulunduslikust tulust, siis näitab ülejääk ettevõtja palga suurust /saavutatud töötasu/. Teiselt poolt eesõigustades ettevõtja perekonna palganõudlust /õigustatud töötasu/ ja seda mahaarvates maatulunduslikust tulust, jääb üle puhtvaranduse rent /saavutatud omakapitalide tulu-tasuvus/.

Siinjuures peab tähendama, et raamatupidamise lõpptulemusena näidatud puhtsaak, puhtvaranduse rent, ettevõtja tööpalk ja maatulunduslik tulu ei ole põllumehel ettevõtjal puhtrahana käes tarvitada, vaid selles on ka osa talukäitise ainelistest andmistest, kui ka varanduse juurekasvu väärtused.

Maatulunduslik tulu 1925/26 ja 1926/27.a.

	Talundi kohta mk.		Tulundusmaa ha'le mk.		Põllumaa ha'le mk.		1000 mk. ak- tiivkapita- lile mk		Ettevõtja normaal- tööpäevale	
	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/ 26	1926/ 27	1925/ 26	1926/ 27
I alla 20 ha	154.297	137.608	10.449	8.617	18.390	16.502	180	104	238	202
II 20 - 30 ha	160.478	142.540	6.427	5.776	14.049	12.153	148	135	260	206
III 30 - 60 ha	203.359	168.554	4.933	4.041	12.426	10.527	131	111	301	243
IV üle 60 ha	225.525	195.312	2.161	2.421	4.974	6.270	57	71	457	298
Keskmiselt	188.511	161.283	4.539	4.138	10.658	10.175	109	110	297	235

Maatulunduslik tulu talundite suurenedes väheneb 1 ha tulundusmaale, selle põhjuseks on ühelt poolt mitte ühtlane tulundusmaa koosseis suurusrühmes, teiselt poolt väiketalundite töö ja kapitali intensiivsus. 1 ettevõtja tööpäevale arvestatult suureneb maatulunduslik tulu talundite suurenedes. Selle põhjuseks on, et ettevõtja tööpäevade hulk talundile väheneb talundite suurenedes ja et suuremates talundites on üldsummas rohkem kapitali.

10. Ettevõtja tööpalk.

Maatulunduslik tulu koosnes kapitali ja töötasuvusest. Kapitali tasuvus /puhtvaranduse rent/ sai eelpool käsitatud, jääb järele peatuda töötasuvuse selgitamise juures. I ja II rühma talundites omab töötasuvuse selgitamine erilise tähtsuse, need on väiketalundid, kus talukäitis on peaasjalikult perekonnaliigete töötamise paigas. Töötasuvuse väljendajaks P.R.Talitise andmetes on ettevõtja tööpalk, mis näitab palju ettevõtja perekonnaliikme töötasuks jäänud, kui kõik kulud kaetud ja kapitalide protsendinõudlused rahuldatud.

Töötasuvus - ettevõtja tööpalk1925/26 ja 1926/27.a.

	Talundi kohta mk.		Tulundusmaa ha'le mk.		Põllumaa ha'le mk.		Ühe ette- võtte töö- päeva kohtam	
	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/ /26	1926/ /27
I Alla 20ha	113.843	94.473	7.708	5.916	13.566	11.329	175	139
II 20 - 30"	98.164	80.827	3.931	3.275	8.595	6.891	159	117
III 30 - 60"	109.583	75.826	2.658	1.818	6.696	4.736	162	109
IV üle 60"	24.116	28.793	231	357	532	925	49	44
Keskmiselt	96.207	73.509	2.317	1.886	5.440	4.638	152	107

Ettevõtja tööpalk väheneb talundite suurenedes nii 1 ha tulundusmaa, kui ka 1 ettevõtja tööpäeva kohta. Suuremates talundites läheb suur osa maatulunduslikku tulu puhtvaranduse protsendinõudluseks ja üle jääb ettevõtja töötasuvuseks väike summa. Andmed näitavad, et 1926/27.a. I rühmas väiketalundites jääb 1 ha tulundusmaa kohta 5.916 mk. ettevõtja tööpalgaks, kuna IV rühmas suurtalundites jääb kõiges 357 mk., s.o. üle 16 korda vähem kui I rühmas.

1 ettevõtja tööpäevale arvestatult on tööpalk üle 3 korda vähem IV suurtalundite rühmas. Väiketalundid on võrreldes töointensiivsed, neis töötavad peaasjalikult ettevõtja perekonnaliikmed, kes kindlat rahalist tasu tehtud töö eest ei saa, vaid ainult ülespidamise, riided, korteri ja veidi taskuraha, see kulutus ei vasta siiski palgatöölilistele maksetavale palgale. Väiketalundites on enamikus vaba tööjõudu perekonnaliigete näol külluses ja seal võib ettevõtja käsutada ka sarnaste tööde juurde, mis palgalise tööjõuga vaevalt oleks tehtud. Teiseks on ettevõtja perekonnaliikmetest koosnev tööjõud kvalitatiivselt parem, ja töötab ilma järelvalveta produktiivsemalt. Siin on iga

töötaja tööle sundijaks oma tahtmine, iseenda ja oma laste ehk vanemate elujärge parandada, selle tõttu on tööedu parem ja tagajärjed saavutatakse kiiremal. Perekonnaliigetest koosnev tööjõud on truu oma kodule ja ei pööra sellele mitte selga. Kriisi ja põllumajanduslike villetsuste aastatel selle tõttu on talundid, kus perekonnaliigetest koosnev tööjõud enamuses stabiilsemad, nendes ei anna rahapuu-dus nii teraval kujul tunda kui palgajõuga töötajates talundites. Kõik need asjaolud kokkuvõetult põhjustavad suurema tööintensiivsuse väiketalundites. Kui nüüd kõik seda tööd rahuldada normaal palganõud-lusega, tähendab selle palgaga, mis maksetakse vastavale võõrale töö-jõule, siis nägime eelpool, et kapitalide protsentideks jäi vähe üle ja talundite suurenedes, suurenes kapitalilt /puhtvaranduse % aktiv-kapitalilt/ teenitud protsent /puhtvaranduse rent / puhtsaak prot-sentuaalselt vastavalt kapitalilt.

Käesoleval juhusel tööpalga käsituse juures selgub, kui talun-dites puhtvarandus rahuldada normaal protsendinõudlusega /7%/ ja maha arvata maatulunduslikust tulust jääb töötasuvus - ettevõtja tööpalk. Siin on suurusrühmade järele seisukord vastupidine kapitalide tasuvu-sele. Kõigekõrgem töötasuvus on just nendes talundites, kus kõige rohkem on töötatud s.t. vähemates talundites, eriti I alla 20 ha ta-lundite rühmas.

Ettevõtja tööpalk on küll kõigis suurusrühmades madalam, kui ettevõtja palganõudlus on olnud, kuid see ei tohi, ega ole ka põhju-seks, et oma ettevõttest ära minna palgaliseks. Siin on põhjusi, mis köidavad ettevõtjat perekonnaga oma talundi külge, ühed puhtmajandus-likud, teised eetilised. Iga ettevõtja ja töötaja arvestab oma puht-saagi ja tööpalga ostujõuga ja kui selle väikese tööpalga ostujõud talundis samasuur on, sama mugavalt ja veel paremini lubab oma elu sisse seadida, kui kõrged palgad linnas ehk võõras ettevõttes-talun-dis teenides, siis töötatakse häämelega oma ettevõttes. Kodu armas-tus ja ettevõtja iseteadvus ja oma iseseisvuse kalliks pidamine ning lootus parema tuleviku peale on ka sagedasti põhjuseks, mis sunnivad ettevõtjat alla turuhinna töötama oma ettevõttes.

11. Rahvatulunduslik tulu.

Eelpool vaatasime, kuidas üksikutes suurusrühmades kujunenud kapitalide ja töötasuvus ettevõtja seisukohalt vaadatuna, lõpuks

vaatame veel, millist osa üksikute suurusrühmade talundid rahvatulunduslikus tulus etendanud. Riigi ja rahvamajanduse seisukohalt pole ainult tähtis üksikute ettevõtjate - eramajanduslik tulu, vaid see, mis kogu rahva hea käekäigu ja töövõimaluste kindlustuseks saavutatud. Rahvatulunduslik tulu talukäitistest näitab tulusummat, mis kõik asutised ja isikud tegevusaasta jooksul saanud. Siia hulka kuulub võlausaldaajatele maksetud võla %, maarenditajale maksetud rent, teenijatele maksetud palga ja ülespidamise kulud, riigile ja omavalitsustele maksetud maksud ja neile tehtud kohustuste väärtus. Ülesloetud rahvatulundusliktulu osa moodustab tingitud tulu, mis ettevõtja - põllumehe seisukohalt on kulu, s.o. summa, mis aastajooksul välja maksetud ehk kohustatud väljamaksma. Peale selle on aga ettevõtja ise ka talukäitisest tulu saanud puhtvaranduse rendi ja oma perekonnaliigete palganõudluse näol, seda osa rahvatulunduslikust tulust kutsutakse saavutatud tuluks, ehk ettevõtja isiklikuks tuluks.

Järgmine tabel annab ülevaate rahvatulunduslikust tulust suurusrühmes.

Rahvatulunduslik tulu 1925/26 ja 1926/27.a.

	Talundi kohta mk.		Tulundusmaa ha'le mk.		Põllumaa ha'le mk.		1000 mk. ak- tiivkapita- li kohta mk.	
	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/26	1926/27	1925/ /26	1926/ /27
I alla 20ha	203.180	190.065	13.756	11.902	24.211	22.790	236	227
II 20 - 30ha	237.609	195.856	9.516	7.936	20.840	16.697	220	186
III 30 - 60ha	329.941	272.108	8.002	6.524	20.165	16.996	213	180
IV üle 60ha	598.200	482.086	5.732	5.975	13.184	15.471	152	175
Keskmiselt	323.101	268.635	7.780	6.892	18.283	16.948	187	183

Rahvatulunduslik tulu väheneb käitiste suurenemisega 1 ha tulundusmaale ja on: väiketalundites /alla 20 ha/ ligi kaks korda kõrgem, kui üle 60 ha talundite rühmas. Tingitud tulu osa rahvatulunduslik tulu suureneb käitiste suurenemisega, selles eriti teenijate tööpalgad ja riigi ning omavalitsuse maksud.

12. Kokkuvõte.

Talundite suuruse mõju tasuvusele ja selle põhjuste selgitamine eesti andmetel, kannatab veel andmete vähesuse all. Põllumajanduslik Raamatupidamistalitis on tänuväärt töö selle materjali kogumise alal ära teinud. Kuid need andmed käivad ainult kahe viimase põllumajanduse

aasta kohta ja selle tõttu on nendes palju juhuslikku, seda rohkem, et 1925/26 aasta oli raamatupidamiste sisseseadmise, n.ö. algusaasta ja 1926/27.a. oli talukäitise saaduste madalate hindade tõttu ebanormaalne põllumajandusaasta. Kuid kokkuvõttes, võib nende andmete põhjal teatavaid reeglipärasusi või õigem öelda, tendentse konstateerida, ja need oleks:

I. Kapitalide tasuvus Eesti talundites tõuseb talundite suurenedes protsentuaalselt kapitalist ja langeb 1 ha tulundusmaa kohta.

Põhjused: 1. Tulundusmaa pindala üksuse regressiivne kapitaliga koormatus, mis tegelikult suurem, kui andmed seda näitavad, sest I alla 20 ha ja II 20-30 ha talundrühmas on valdav osa asundustalundeid, mille maa- ja ehituskapital võrdlemisi madalamalt hinnatud, /soetamise väärtus madalam/, kui teistes suurusrühmes.

a/toetavate /ehitus, masinriist/ ja tootvate /loom/ kapitalide koormatuse vahetuse on soodsam suurtalundis.

2. Ajakohaste tööjõudu kokkuhoidvate ja intensiivsemat maaharimist võimaldavate masinate ja riistade tarvitamine suuremates talundites ja sellest tingitud kasu.

3. Kogusaagi ja käitiskulutuse soodsam vahetuse, mida tingib:

a/ Tulundusmaa kasutamine /üldiselt ekstensiivsem/, kultuurialade vahetuse soodsam. Suuremad metsa, heina- ja karjamaa-alad, mis vähema kapitaliga koormatud ja vähema kulutusega suhteliselt suuremat kogusaaki annavad, kuid mis pindala üksusele arvestatult väikse absoluut kogusaagi annavad.

b/ Põllumaa kasutamine siinjuures sama intensiivne ja kohati intensiivsem kui vähemates talundites.

d/ Veisepidamise kogusaak 1 veiseüksusele suurtalundites võrdlemisi suur, mis talundite tasuvuse tähtsamaks mõjutajaks, nagu lhk. 16 ja 17 tekstis näidatud.

e/ Talundite suurenedes väheneb üldiselt tööintensiivsus, kuid sellest mõjutatud kogusaak langeb vähem kui tööintensiivsuse languse tõttu töökulutus.

g/ Väiksema kapitali koormatuse juures pindala üksusele, võimalik ajakohaste maaharimise riistade ja masinate tarvitamine ja selle tagajärjel ühest küljest tööjõukulutuse kokkuhoid käitiskulutuses ja teiselt poolt suurem kogusaak.

II. Tulu ja töötasuvus langeb eesti talundites nende suurenedes:

a/ Tulu langeb pindala üksuse kohta, kui ka aktivkapitali kohta arvestatult. Põhjused osalt need, mis kapitalide tasuvuse kohta tähendatud ja osalt, mis tööjõu tasuvuse kohta maksvad. Ühe ettevõtja tööpäevale arvestatult tõuseb talukäitiste suurenedes, selle põhjuseks on, et käitiste suurenemisega tuleb 1 ettevõtja tööpäeva kohta rohkem kapitali, sellega ka suurem kapitali tulu, kui väiketalundites.

b/ Töötasuvus - ettevõtja tööpalk väheneb talundi kohta, tulundus- ja põllumaa pindala üksuse, kui ka ettevõtja tööpäeva kohta talundite suurenedes.

Tööintensiivsetes väiketalundites on ettevõtja töötasuvuseks kõige rohkem jäänud. Puhtvaranduse protsendinõudlus tulundusmaa ha kohta etendab väiketalundites suhteliselt palju väiksemat osa, kui ettevõtja palganõudlus /läbistikku 2,5 korda/, kuna suuremates talundites, eriti IV üle 60 ha suurusrühmas tuleb juba vastupidine suhe ilmsiks, seal on kapitalide protsendinõudlus suurem, kui ettevõtja palganõudlus tulundusmaa ha kohta. Sellest tingitud jääb suurtalundites maatulunduslik tulust, kui eraldada sellest puhtvaranduse protsendinõudlus, vähe üle ettevõtja tööpalgaks.

III. Rahvatulunduslik tulu langeb talundite suurenedes.

a/Intensiivsem tulundusmaa kasutamine, b/kapitali ja d/tööintensiivsus vähemates talundites tingib nende suurema rahvatulunduslik tulu.

AUHINNATÖÖ
392 552

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01067230 3

(1)